

גליון תתב + ערש"ק פרשת תולדות

לקראת שבוע

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

מדוע לא מונה שליח לשידוך יעקב?

מלחמת היהודי נגד צביעות עשיו

יסודות איסור היציאה מאה"ק

מה לעשות לאחר החתונה?

מכון אור החסידות	Or Hachasidus
סניף ארץ הקודש	Head Office
ת.ד. 2033	1469 President St. #BSMT
כפר חב"ד 6084000	Brooklyn, NY 11213
03-738-3734	United States
Likras@likras.org	(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטנוב, הרב מנחם
טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

דאגה לרוחניות בני הבית

כמו שכל אחד מישראל מחויב בהנחת תפילין בכל יום, כן הוא חובת כל איש ואיש לחשוב מחשבות בכל יום ויום, איך לנהג ביתו, בניו ובנותיו יחיו, ולדאוג בזה, כי המזון הרוחני בכל אופן אינו גרוע מהמזון החומרי

...מהוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק [מוהרש"ב] זצוקללה"ה שמענו, לאמר, כמו שכל אחד מישראל מחוייב בהנחת תפילין בכל יום, כן הוא חובת כל איש ואיש לחשוב מחשבות בכל יום ויום, איך לנהג ביתו, בניו ובנותיו יחיו, ולדאוג בזה, כי המזון הרוחני בכל אופן אינו גרוע מהמזון החומרי, אשר כל אחד דואג לביתו לפרנסם ולכלכלם והא-ל המושיע עוזר למו לעשות צדקה בכל עת.

...אחד [החסידים] הזקנים, שקיבל מחסידי כ"ק רבינו הגדול [-אדמו"ר הזקן, בעל התניא והשו"ע], סיפר אשר כ"ק רבינו הגדול, בתחלת נשיאותו (בערך תקמ"ה-תק"ן) ה' סדרו, לדבר ברבים על אודות ההנהגה עם הבני בית והדרכתם (במסורה ידענו, כי התענין במאד במצבו הפרטי של כל אחד ביחוד, ויהי לעוזר למו בכל (לפניי מונחים מכתביו, כתב יד קדשו, לעיירות שונות, מעורר השלום ודיבוק חברים, והנהגות פרטיות. לאחד כותב שאלתי ובקשתי לעורר רוח טהרה בלבו להעביר על מדותיו כו' ולבקש מחילה ברבים כו' כי אין שלום יוצא מתוך מריבה חייו ובפרט ממחלוקת לשם שמים אשר רוב הצרות והתלאות הן ממחלוקת לש"ש, הרחמן יצילנו ממנה. ולאחד כותב תודה על אשר הטריח, וגם הוציא הוצאה מרובה, לשלוח לו ציר מיוחד, להודיע לו מאשר הוטב מצבו, כי לא ניסה אחד מאנ"ש עשות כמוהו (לשמחו בענינו הפרטי) ובגלל זאת יברכהו בברכה כפולה).

וימצא [אדמו"ר הזקן אצל החסידים] טעותי ההדרכה בשני קצוותי, אלו שדאגו רק לעצמם, עלות בעבודת האלקים בתורה ותפלה, והנהגת בני ביתם עזבו, בלי שימת לב הראוי, ואלו שנהגו בני ביתם, בגזירת אומר, בפקודות וציווים, מבלי קרבם בדעת ישרם, אשר בשניהם מאס, וידרוש כי ההדרכה תבוא, בקירוב האפשרי, אם לא בעתים ומקרים שצריכים השתמש גם ביד שמאל, כעצת חז"ל. שקידתו היתה אז - סיפר הזקן - תקן מגרעות בית ישראל...

(אגרות קודש חיי"ג עמ' מז-מח)

פתח דבר

בעזה"ת.

לקראת שבת קודש פרשת תולדות, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי', את קונטרס '**לקראת שבת'** (גליון תתב), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות חידושים וביאורים שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חברי המערכת, ולפעמים בעת העיבוד הושמט ריבוי השקו"ט בפרטי הענינים והרחבתם עם המקורות כפי שהם מופיעים במקורם [ובפרט, במדור "חידושי סוגיות", שמופיעים כאן רק עיקרי הדברים], ויש להיפך, אשר הביאורים נאמרו בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

ויה"ר שנוכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה'", ונזכה לשמוע תורה חדשה, תורה חדשה מאתי תצא, במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא, מכון אור החסידות

תוכן ענינים

מקרא אני דודש.....ב

"ברכת אברהם" – על איזה ברכה קאי?

מדוע הוציא רש"י את "ברכת אברהם" מפשוטו ? / מדוע לא שלח יצחק שליח לחפש שידוך ליעקב ? / ביאור הברכה המיוחדת שברך יצחק את יעקב לפני שהלך לפדן ארם

(ע"פ לקטי שיחות ח"ב עמ' 116 ואילך)

פנינים ...עיונים וביאורים קצרים.....ה.

"וימלאו ימי" – מפני ש"אחר רשע" (ע"פ לקטי שיחות ח"ל עמ' 110 ואילך)

"וירא עשו" – תרתי למה לי? (ע"פ לקטי שיחות חס"ו עמ' 221 ואילך)

יינה של תודה.....ו.

מלחמת היהודי נגד צביעות עשו

מה ראתה התורה לספר על נישואי עשו ? / מיהו ה"רע הנעלם" ומהי המלחמה נגדו ? / מדוע מלחמת יעקב בעשו הייתה קצרה ביותר ? / ומאיזה טעם הגלות האחרונה ארוכה יותר מהגלויות הקודמות? הזהירות הנדרשת ביחס לרע הנעלם המסתתר בנפש האדם

(ע"פ לקטי שיחות חל"ה עמ' 115 ואילך)

פנינים ...דודש ואגדה.....י.

קיום מצוות ברוחניות (ע"פ תורת מנחם-התנועדות תשמ"ה ח"א עמ' 515)

חפירת הכארות כרמו לבנין ביהמ"ק (ע"פ לקטי שיחות ח"ל עמ' 116 ואילך)

חידושי סוגיות.....יא.

בגדר מצות ישוב הארץ ויסודי איסור יציאה ממנה

יחקור אם היה שייך איסור לצאת מן הארץ קודם שכבשוה ישראל במצות התורה, ע"פ הטעמים שנאמרו על איסור זה, וע"פ דיון בגדרי קדושת הארץ ובעלוות ישראל בה / יפרש גדר פסול בשר היוצא חוץ למיצתו, ועפ"ז יבאר דברי חז"ל גבי איסור יציאת יצחק מן הארץ

(ע"פ לקטי שיחות חס"ו עמ' 200 ואילך)

תורת חיים.....טו

מה לעשות לאחר החתונה?

דרכי החסידות.....טז

דאגה לרוחניות בני הבית

תורת חיים

מכתבי עצות והודעות בעבודת הש"ת בחיי היום יום

מה לעשות לאחר החתונה?

שמתחילים חייהם - בחיי תורה, תורת חיים).

ואם יסכימו שניהם ע"ז ובאופן הנ"ל - יה"ר
שיהא כל זה בשעה טובה ומוצלחת.

(אגרות קודש חב"ד עמ' רצד)

...כיוון ההסתדרות לאחר החתונה - באופן
שיוכל לקבוע עתים בלימוד התורה ככל הדרוש.

(אגרות קודש חב"ד עמ' שיו)

חומרי המקום שהלך משם ושבא לשם

לשאלותיו בנוגע לפרטים בהנהגתם ובפרט
בהנהגת הבית לאחר חתונתם בשעה טובה
ומוצלחת (באותם העניינים שיש מחמירים
ומקילים) - מובן שאין כל העניינים והסביבות
והאישיות שווים, וכסגנון חז"ל דיש חומרי המקום
שהלך משם ושבא לשם (ועד"ז בנוגע למשפחות
וכו'). וידבר בכל זה עם הרב מרא דאתרא.

ומה נפלאות מעלת קדש עצמן במותר לך
- שמבואר בדא"ח שע"ז דוקא נמשך מבחי'
עצמות אור אין סוף...

(אגרות קודש חב"ד עמ' ט-י)

המשך העיסוק בשטח החינוך

לכתבה אודות המשך ההתעסקות שלה בשטח
החינוך לאחר החתונה,

מובן שבכלל נכון הדבר וטוב במאד. ובפרט
אשר בתקופתנו ובאה"ק ת"ו - חינוך בני ישראל
על טהרת הקדש, ענין חיוני הוא, וק"ל.

וע"פ סגנון מכתבה, התקוה אשר בענין זה
גם עתה עובדת במסירה ונתינה המתאימות,
והבטיחונו חז"ל בכגון זה הבא לטהר - וידוע דיוק
רבנו הזקן לטהר גם אחרים - מסייעין אותו.

(אגרות קודש חב"ד עמ' של)

התייעצות עם הנהלת הישיבה

במענה למכתבו . . בו כותב אודות ענין
הפרנסה וכן אודות מקום מגורם לאחר החתונה
בשעה טובה ומוצלחת.

כפי ששמענו כמה פעמים מכ"ק מו"ח אדמו"ר
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, על תלמידי ישיבה להציע
ענייניהם לפני הנהלת הישיבה בה לומדים, לא רק
עניינים הרוחניים כי אם גם עניינים שלפי דעתם
גשמיים הם, והרי הנ"ל לאמיתתם הם רוחניים
יותר מאשר גשמיים כמובן.

ויהי רצון אשר השם יתברך המשגיח על כל
אחד ואחד בהשגחה פרטית ינחהו בטוב לפניו
בכל הנ"ל בטוב האמיתי ואין טוב אלא תורה.

תקותי שאף שאינו מזכיר על דבר זה מוסיף
בהתמדה ושקידה בלימוד תורתנו הקדושה
תורת הנגלה ותורת החסידות והידור בקיום
מצותי' והרי הם הצנור והכלים לברכות השי"ת
בהמצטרך לאדם.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

(אגרות קודש חיים עמ' רצד-ה)

לימוד התורה לאחר החתונה

סדר החיים כשהבעל לומד תורה חלק מיומו
(עכ"פ) - מובן שזוהי ההתחלה הנכונה ושצריכה
להיות בבני ישראל [כיון שהחתונה היא ההתחלה
דבנין עדי עד] - אבל מובן ג"כ, שזהו קשור
בהגבלה ומדידה וקצת צמצום בנוגע לגשמייות,
וכיון שזהו נרגש בחיי יום יום ומאידך - צריכים
להיות החיים דבני ישראל - כמו שנאמר - מתוך
שמחה וטוב לבב ובטחון -

הרי צריכה להיות ההסכמה על סדר חיים
כזה - מראש והסכמה מלאה ומתוך שמחה (על

המור מרפס
לעלו נשמת
האשה החשובה מרת
רוחמה חי' פחמא ע"ה
בת יכלהמ"א ר' חוב
ביסטריצקין
וליבות משפחתה שידו
במלכות ישראל

מקרא אני הדרש

ביאורים בפשוטו של מקרא

"ברכת אברהם" – על איזה ברכה קאי?

מדוע הוציא רש"י את "ברכת אברהם" מפשוטו? / מדוע לא שלח יצחק שליח לחפש שידוך ליעקב? / ביאור
הברכה המיוחדת שברך יצחק את יעקב לפני שהלך לפדן ארם

א. בסוף פרשתנו (כח, א ואילך) מסופר ע"ד מה ששלח יצחק את בנו יעקב לקחת אשה
מבנות לבן: "ויקרא יצחק אל יעקב ויברך אותו, ויצוהו ויאמר לו לא תקח אשה מבנות
כנען. קום לך פדנה ארם, ביתה בתואל אבי אמך, וקח לך משם אשה, מבנות לבן אחי אמך".

וממשיך יצחק: "ואל-ל שד-י יברך אותך, ויפרך וירבך, והיית לקהל עמים. ויתן לך את
ברכת אברהם, לך ולזרעך אתך, לרשתך את ארץ מגורריך אשר נתן אלקים לאברהם".

ומפרש רש"י את ענינה של "ברכת אברהם" - "ויתן לך את ברכת אברהם לך ולזרעך
אתך" - וז"ל: "את ברכת אברהם - שאמר לו: 'ואעשך לגוי גדול' (לך יב, ב); 'והתברכו
בזרעך' (וירא כב, יח). יהיו אותן ברכות האמורות בשבילך, ממך יצא אותו הגוי ואותו הזרע
המבורך".

וכבר הקשו במפרשי רש"י:

הרי הפסוק עצמו ממשיך ומפרש שברכת אברהם היא בנוגע לירושת הארץ - "לרשתך
את ארץ מגורריך"; ואם כן, מדוע לומד רש"י שהכוונה היא לברכות אחרות, ולא לברכה
המפורשת בפסוק גופא?!

ובאמת, פירוש רש"י (שהכוונה ב"ברכת אברהם" היא לברכות של "ואעשך לגוי גדול" - והתברכו
בזרעך") מוקשה לא רק מצד המשך הפסוק - אלא גם מצד הסברא:

אם כוונת יצחק היא לברכות של "ואעשך לגוי גדול", "והתברכו בזרעך" - הוא לא הי'

כשדה נעשה טריפה". ובהל' קרבן פסח (ט, ב) פסק הכי לענין בשר הפסח שיצא חוץ לחבורתו (ומקורותיו בכ"מ בש"ס, עיי' מכות יח. זבחים פב: חולין סח.). ועכ"פ עולה דקרבן הנפסל ביציאה חוץ לקלעים אין זה מצד גדר הקדושה, מה שיצא למקום הפחות בקדושתו, דהא גם בבשר חולין שאינו שייך לדיני קדושה אמרינן לדין זה, ואדרבה – עיי"ש ש"ש' דדין זה ילפינן מ"ובשר בשדה טריפה" דלא מיירי בבשר קדוש כלל. אלא יש כאן גדר כללי בכל מיני בשר, שאחר שסוג בשר זה יש לו מחיצה מדין תורה (לאיזה ענין שהוא בדיני התורה) המגדירה את מקומו הקבוע שאליו הוא שייך, שוב ביציאתו ממחיצתו זו נאסר באכילה כטריפה. וכדפירשו התוס' במכות שם שאיסור זה דין כללי הוא, "כולל הוא כל חסרון מחיצה בין הוציא עובר ידו חוץ לאמו בין הוציא חוץ לחומה . . ושם יוצא חדא היא רק דהוי בכמה דרכים". וברש"י

חולין שם גבי עובר שהוציא ידו "כלומר חוץ למחיצתו דהיינו לאויר, שרחם זה הוה ליה מחיצה להתירו בשחיטה וכיון שיצא הרי הוא כטרפה ולא תאכלו וכל מי שיש לו מחיצה ויצא כגון בשר קדשים שיצאו נמי מהאי קרא נפקא לן".

ומעתה מיושב הכל, דכבר נתבאר שאמירת גבוה בברית בין הבתרים היתה בגדר מעשה נתינה דא"י, ומיני אז ארץ ישראל שייכת לאבות, וא"כ הוגדר תחום המקום לענין מסויים. ושוב מחזור שע"י ציווי הקב"ה להקריב את יצחק לעולה תמימה, נקבעה ארץ ישראל למקומו ומחיצתו (כשם שע"י הקרבת העולה נקבעת העזרה למקומה ומחיצתה). ולהכי שפיר היתה חו"ל לגביו כ"חוץ למחיצתו". ולאידיך, דין קדושה עדיין לא היה בארץ, ולהכי לא היה מקום לקיים האיסור דיציאה מא"י לחו"ל בכל האבות.

צריך להביא את "ברכת אברהם" לשם כך, שהרי יצחק עצמו נתברך בזה, וכמסופר לעיל בפרשתנו (כו, ד): "והרביתי את זרעך ככוכבי השמים . . והתברכו בזרעך כל גויי הארץ";

ואם כן, למה הי' צריך יצחק לברך את יעקב בברכת אברהם, והרי מתאים יותר אם הי' נותן ליעקב את הברכות שהוא עצמו התברך בהן!

ב. והביאור בזה [בכל הבא לקמן – להעיר מדברי האלשיך כאן]:

הפסוק כפשוטו – שיצחק בא לברך את יעקב בירושת הארץ – אינו מחזור: הרי עכשיו בא יצחק ושולח אותו לחו"ל, כדי לקחת אשה, ומה שייכת כאן הברכה על ירושת הארץ? מה שייכות הענינים זל"ז?

ביחס לברכה שבפסוק הקודם – "ואל ש-ד-י יברך אותך ויפרך וירבך והיית לקהל עמים" – מובן שהיא ברכה ששייכת לענין הנישואין, שעל ידם יפרה יעקב ויתרבה; אולם איך נכנסת לכאן הברכה על ירושת הארץ?

לכן מפרש רש"י ש"ברכת אברהם" היא ברכה בשייכות לשידוך, כי הכוונה היא לברכות של "ואעשך לגוי גדול" "והתברכו בזרעך" – שהם ברכות כאלה השייכות לנישואין, פרי' ורבי': שיוולדו ליעקב ילדים רבים, והם יהיו ילדים מבורכים בכל.

אמנם, אף שיצחק עצמו גם נתברך בברכות אלו, בכל זאת דיין לברך את יעקב דוקא ב"ברכת אברהם" – כי יעקב נזקק באותה שעה לאותה ברכה שהיתה חשובה לאברהם באופן מיוחד: יעקב הרי עמד לצאת לדרך, שבאופן טבעי היא "ממעטת פרי' ורבי' וממעטת את השם" (פרש"י לך יב, א). לכן בירכו יצחק באותה ברכה שניתנה לאברהם כשעמד לפני הליכה בדרך ("לך לך מארצך") – "ואעשך לגוי גדול", שההליכה בדרך לא תמעט את הזרע. והוא הדין לברכת "והתברכו בזרעך": הכוונה בזה היתה שההליכה בדרך לא תגרום למיעוט שמם של בני יעקב.

ג. ויש להוסיף בזה, ובהקדים שאלה כללית בענין: מדוע שלח יצחק את יעקב בעצמו שילך "פדנה ארם" ויקח משם אשה – ולא נהג כמו אביו אברהם, שלא נתן ליצחק בנו ללכת לחו"ל, אלא שלח שליח שהוא יביא את האשה?

[כי, זה שיצחק שלח את יעקב הי' רק למטרת לקיחת אשה – ולא בכדי לברוח מעשו, שהרי בפשוטו של מקרא משמע שרבקה לא גילתה ליצחק על כוונתו הרעה של עשו, והיא דיברה עמו רק על זה שיעקב צריך לקחת אשה שלא תהי' מבנות כנען (וכ"כ המפרשים – אור החיים כאן, ועוד)].

ואדרבה: בנידון דידן הי' קל יותר לשלוח שליח, שהרי יצחק כבר בירר בדיוק מי תהי' האשה: "וקח לך משם אשה מבנות לבן אבי אמך" [שלא כמו באברהם, שאמר לאליעזר "כי אם אל ארצי ואל מולדתי תלך" בכלל, ולא פירט לו בדיוק ובכירור] – ואם כן, אפשר בנקל לשלוח שליח להביא לארץ ישראל מבנות לבן!

אלא, שהברכה לאברהם בדבר "ואעשך לגוי גדול" באה בזכות ההליכה בדרך, בזכות שקיים את הציווי "לך לך" – ואף כאן, שלח יצחק את יעקב שיקיים את מצותו: "קום לך פדנה ארם", שהזכות של ההליכה בדרך היא תעמוד לו להתברך ב"ברכת אברהם".

[כלומר: לא זו בלבד שיצחק בירך את יעקב שההליכה בדרך לא תפגע בו ותמעט את זרעו וכו', אלא אדרבה – יצחק ראה בהליכה בדרך ענין של 'כלי' שבזכותו יקבל יעקב את "ברכת אברהם", על ידי שילך בדרך – כמו אברהם].

ד. לפי זה יש לפרש גם את המשך הכתוב – "לרשתך את ארץ מגורריך אשר נתן אלקים לאברהם":

כיון שיעקב עומד לעזוב את ארץ ישראל ולבנות את ביתו בחוץ לארץ – ודוקא בזכות הליכתו זו הוא יקבל את "ברכת אברהם" – בעוד עשו נשאר בארץ ישראל, ניתן הי' לחשוב שמעשה עשו הוא המוחזק בארץ ישראל;

ולכן הוסיף יצחק "לרשתך את ארץ מגורריך אשר נתן אלקים לאברהם", כי למרות שיעקב יוצא מארץ ישראל, ארץ ישראל נשארת שלו. ואדרבה, מכיון שבזכות אברהם לענין הזרע יתקיימו ביעקב ("יהיו אותן ברכות האמורות בשבילך"), מובן שגם ברכת הארץ שניתנה לאברהם, שייכת ליעקב ובניו דוקא.

גדר בהחפצא שבעולם שבו נאמר הדין כו' (עיי"ש יסוד מוסד לזה ממכילתא בא יג, ח, שרק לפי חידוש זה יתיישבו הפליאות על האמור שם). ומעתה י"ל הכא נמי דהא דכבר היה קנין על א"י לפני מ"ת עדיין אינו ענין לחלות קדושה הקבוע על החפצא דהארץ מצד עצמה, ורק לאחר מ"ת (גם לפני הכיבוש) נתחדש הגדר והאפשריות להחיל קדושה הקשורה בארץ, על ידי הציווי לכבשה. וכאשר נכנסו לארץ ישראל וירשוה בפועל על ידי כיבוש כבר נקבעה קדושת הארץ. והלא איסור יציאה מן הארץ נוגע לקביעות הקדושה בגוף הארץ, כמשנ"ת לעיל לב' הטעמים שהביאו הפוסקים באיסור זה.

וישוב הדרא קושיין, דלא היתה קדושה בארץ, ומהיכי תיתי יהא שייך לומר ליצחק שמחמת קדושתו קבוע מקומו בא"י כקדשים שאין יוצאים חוץ לקלעים.

והנראה בזה בהקדם ביאור גדר פסול יוצא בקדשי קדשים שיצאו חוץ לקלעים, דכ' הרמב"ם פי"א מהל' מעשה הקרבנות ה"ו "בשר קדשי קדשים שיצא חוץ לחומת העזרה ובשר קדשים קלים שיצא חוץ לחומת ירושלים נפסל ונאסר לעולם, ואע"פ שחזר למקומו אסור לאכלו והאוכל ממנו כזית לוקה כו' כיון שיצא בשר חוץ למחיצתו נעשה כטריפה כו'", ומציין לדבריו בהל' מאכלות אסורות (ה, ט) "עובר שהוציא ידו או רגלו נאסר אותו אבר לעולם כו' ואפילו החזיר אותו אבר למעי אמו ואחר כך נשחט או נולד הולד וחיה כמה שנים הרי אותו האבר אסור משום טריפה, שכל בשר שיצא חוץ למחיצתו נאסר כבשר שפרש מן החי שנאמר ובשר בשדה טרפה כיון שיצא למקום שהוא לו

בימי יהושע. ועיי"ע בראשית רבה פמ"ד כב, דאמירת גבוה בברית בין הבתרים הוי כמעשה קנין ובאמירה ההיא נקנתה הארץ לאברהם וזרעו. ובאמת הכי נמי אשכחן להדיא בבבלי בבא בתרא קיט. ואילך וע"ז נג: גבי חלוקת הארץ, דפסקינן דא"י בגדר "מוחזקת היא" עוד קודם שנכנסו בה, "ירושה היא לכם מאבותיכם", ונפק"מ מזה לדינא כמבואר שם בסוגיין (ובלקו"ש חט"ו לך לך ה' נת' דהכי עולה הכרעת הרמב"ם ע"פ מש"כ ספ"ו מהל' ביהב"ח, ואכ"מ. ועיי"ע סימן ג ס"א-ב). וא"כ שמא יש לדחות הא דנקטינן שלא היתה אז קדושה בארץ, דאי כבר נקנתה ע"י ההבטחה בעת הברית אמאי לא נימא דאמירה זו גם פעלה גדר קדושת הארץ וכל המתחייב מזה כולל איסור יציאה (משא"כ הקדושה הנדרשת למצות התלויות בה, דבעינן כיבוש וחזקה דוקא ולא רק קנין בעלות, עיי' ברמב"ם ובלקו"ש שם).

איברא דזה אינו, ובהקדים מה שנתבאר בלקו"ש חט"ז, יתרו ג, ע"פ סוגיא דפסחים סח:, שיש חילוק בעצם גדר קיום מצוה בין הא דקיימו האבות כה"ת לגדר הקיום משניתנה תורה ונתחדשה הלכה, דלפני מ"ת היה זה רק בגדר חיוב גברא ולא חלות על החפצא, ולא היה שייך אז הגדר ההלכתי דתשמישי מצוה או תשמישי קדושה כו', היינו שגדר ושם המצוה היה רק לענין הגברא שעשאה שהיה נחשב למעשה של מצוה, אבל החפצא לא היתה לחפצא של מצוה. ודוקא הציווי שניתן במ"ת חידש הגדר דחלות על החפצא, וזה מתחדש מרגע הציווי גופא אף קודם הקיום בפועל – שדיני דאורייתא הם כבר

צער ההריון, משא"כ רבקה שאחד מבני' הי' רשע - לא זכתה לכך, ולכן "וימלאו ימי' ללדת". וק"ל.

"וירא עשו" - תרתי למה לי?

וירא עשו כי ברח יצחק את יעקב, ושלה אותו פדנה ארם ג' בכרכו אותו, ויצו עליו לאמר לא תקח אשה מבנות כנען. וישמע יעקב ג' וילך פדנה ארם. וירא עשו כי רעות בנות כנען בעיני יצחק אביו. וילך עשו אל ישמעאל, ויקח את מחלת ג' (כת, ו-ז)

צריך ביאור: אם בא עשו להראות שגם הוא עושה כרצון אביו - הי' לו ללכת גם הוא אל לבן ולקחת מבנותיו לאשה, ומדוע לא עשה כן אלא נשא לאשה את בת ישמעאל?

ויובן זה בהקדים מה שמצינו בכתובים כאן ב' פעמים "וירא עשו": א. "וירא עשו כי ברח יצחק את יעקב ושלה אותו פדנה ארם ג' בכרכו אותו גו". וישמע יעקב אל אביו ואל אמו וילך פדנה ארם". ב. "וירא עשו כי רעות בנות כנען בעיני יצחק אביו".

ויש לומר דשתי ראיות אלו באו לשני דברים: האחת באה לבאר מדוע לא הלך עשו אל לבן, והשני - לבאר מדוע הלך אל ישמעאל:

הראי' הא' - "וירא עשו כי ברח יצחק את יעקב ושלה אותו פדנה ארם לקחת לו משם אשה בכרכו אותו": עשו ראה ששילוח יעקב לפדן ארם לקחת לו משם אשה הי' קשור עם הברכות שבירכו יצחק, שכדי לקבלן הוצרך יעקב לקחת אשה מבנות לבן (ראה רמב"ן שם פסוק ה. אלשיך ר"פ ויצא). ולכן לא הלך עשו אל לבן, כי הבין שהוראה זו אינה נוגעת אליו, אלא רק ליעקב שהתברך בברכות אלו.

והראי' הב' - "וירא עשו כי רעות בנות כנען בעיני יצחק אביו": אף שעצם הציווי "לא תקח אשה מבנות כנען" נאמר ליעקב בלבד, מ"מ למד ממנו עשו על יחסו הכללי של יצחק לבנות אלו, "כי רעות בנות כנען בעיני יצחק", והבין שפרט זה הוא הוראת דרך גם אליו עצמו, שעליו לקחת אשה שאינה מבנות כנען.

"וימלאו ימי" - מפני ש"אחד רשע"

וימלאו ימי' ללדת והנה תומם בבטנה וימלאו ימי' - אבל בתמר כתיב ויהי בעת לדתה, שלא מלאו ימי', כי לז' חרשים ילדתם. והנה תומם - חסר, ובתמר תאומים מלא לפי ששניהם צדיקים, אבל כאן אחד צדיק ואחד רשע (כה, כד. רש"י)

יש לבאר בכוונת רש"י, דלכאורה כל מקרא זה מיותר הוא, שהרי ידוע לכל שלידה ע"ד הרגיל היא לאחר מלאת ימי העיבור, וגם הד' "תומם בבטנה" כבר ידעה רבקה, כמפורש לעיל "ויתרוצצו הבנים גו". ויאמר ה' לה שני גוים בבטן ושני לאומים גו" (שם, כב-כג), ומה מחדש כאן הכתוב?

וזהו שמבאר רש"י בפירושו:

"וימלאו ימי' - אבל בתמר כתיב ויהי בעת לדתה", היינו שהתיבות "וימלאו ימי' ללדת" נכתבו כאן ללמדנו כוונת שינוי הלשון גבי תמר, כי לולא הכתוב כאן "וימלאו ימי'" לא היינו יודעים לדייק שהכוונה במ"ש "ויהי בעת לדתה" היא שילדה לז' חדשים, ורק לאחר שנאמר ברבקה הלשון "וימלאו ימי'", ובתמר כתיב "ויהי בעת לדתה", הרי שינוי זה שבין הכתובים מלמדנו שבתמר "לא מלאו ימי", כי לז' חדשים ילדתם".

אמנם, לפי זה יש מקום לתמוה: כיון שעבורה של רבקה הי' מתוך צער גדול (יותר מהצער הרגיל ד"הרבה ארבה עצבונך והרונך" (בראשית ג, טז)), כמ"ש "ויתרוצצו הבנים בקרבה ותאמר אם כן למה זה אנכי", ופרש"י "ותאמר אם כן גדול צער העיבור, למה זה אנכי מתאוה ומתפללת על הריון" - מדוע סיבב הקב"ה שצדקת זו תסבול צער הריון משך זמן רב כל כך, ולא תלד לז' חדשים כתמר?

ולכן ממשיך רש"י לפרש "והנה תומם - חסר, ובתמר תאומים מלא לפי ששניהם צדיקים, אבל כאן אחד צדיק ואחד רשע", כלומר שכוונת הכתוב במ"ש "והנה תומם בבטנה" הוא לבאר הטעם למ"ש קודם לכן "וימלאו ימי' ללדת", שדוקא תמר שילדה שני צדיקים זכתה שיוקל לה

שהקדושה המיוחדת באה רק כאשר היא מקודשת גם לחיוב מצות, ועכ"פ רק מאז ואילך - מכניסת ישראל לארץ - היא חלה (אלא שלאח"כ אינה תלויה עוד במצות ואינה זזה ממקומה בחורבן כו', ועיי' היטב ברמב"ן השמטות לגיטין ב. וראה מש"כ הפוסקים לדינא בזה, כפתור ופרח פ"י. שו"ת חת"ס יו"ד סרל"ד. שו"ת אבני נזר יו"ד סתנ"ד אות לג). והכי נמי משמע מהא דתנן במכילתא בתחילתה "עד שלא נבחרה ארץ ישראל היו כל הארצות כשרות לדברות, ו(דווקא) משנבחרה ארץ ישראל יצאו כל הארצות", הרי דקודם לזה לא חלה קדושת הארץ.

ומעתה לכאן צ"ע בדברי מדרש רבה פרשתנו, עה"פ וירא אליו ה' ויאמר אל תרד מצרימה גו' גור בארץ הזאת, "את עולה תמימה. מה עולה אם יצאת חוץ לקלעים היא נפסלת, אף את אם יצאת חוץ לארץ נפסלת". דמשמע שהיתה עליו קדושה כקרבן (עיי' ל' רש"י פרשתנו כה, כו) ולהכי אינו יוצא ממקום הקדושה שהוא א"י. ולדברנו דלעיל יש לתמוה, דכיון שעדיין לא היתה א"י מובדלת בקדושתה מה איכפת לן הא דיצחק עולה תמימה היה לענין שייאסר עליו לצאת מהארץ שעדיין לא נתקדשה. וביראים (השלם) תי"ג רמז לזה וכתב "ואע"פ שבימי אברהם לא נתקדשה ארץ ישראל עדיין", והתמיהה רבה, א"כ מאי טעמא לאסור.

והנה גרסי' בירושלמי חלה פ"ב ה"א ד"לזרעך נתתי את הארץ הזאת" דברית בין הבתרים אינו לשון הבטחה, אלא משמעו "כבר נתתי", ולפי הך דרשא א"י היתה בבעלות ישראל קודם שכבשו וחילקו

וקושטא דמילתא דאף בימי הרעב צע"ג אי סמכו האבות על ההיתר, דהא שמרו אפי' גזירות ושבותים דרבנן (עיי' יבמות כא. ויומא שם), והנה להלן ברמב"ם "ואע"פ שמותר לצאת אינה מידת חסידות שהרי מחלון וכליון שני גדולי הדור היו ומפני צרה גדולה יצאו ונתחייבו כליה למקום", וא"כ לכאן ודאי דאם היה בימי האבות עיקר דין איסור יציאה היו נמנעים אפי' בזמן רעב אם אינה מידת חסידות ועונשה חמור כו'. ועיי' כס"מ שם דמשמע ליה להרמב"ם דמחלון וכליון דגדולי הדור היו ודאי לא יצאו אלא כשחזק הרעב באופן שהיו מותרין כו' ואפ"ה נענשו. וראה לח"מ.

ועל כן נראה יותר להכריח שלא היה איסור זה כלל באותה שעה, וטעם הדבר כי עדיין לא היה שייך שיחול איסור זה, כי איסור יציאה זה הוא מצד חלות קדושה בגוף הארץ, ואז עדיין לא חל הדבר. ובהקדים המח' בטעם איסור יציאה, דלהרשב"ם ב"ב צא. הוא לפי שמפקיע עצמו מן המצות התלויות בארץ, וקדושת הארץ גורמת האיסור לפי שהיא היוצרת את חיוב המצוות, אבל י"א דהוא דין מיוחד לישב בארץ משום קדושת הארץ כענין בפ"ע, הובא בשו"ת מהרי"ט יו"ד ח"ב סכ"ח, וכ' דלהך טעמא "מצות ישיבתה היא אפילו בזמן הזה בחורבנה כמ"ש הרמב"ן". והנה לשי' הרשב"ם מובן ודאי דהך קדושה (שהיא גורמת האיסור) לא היתה עדיין בימי האבות, שלא חלו עדיין מצות התלויות בכניסה לארץ (ועיי' לקוטי שיחות חכ"ה תולדות ג גבי מעשר שמצאנו בימיהם, ואכ"מ). ובאמת גם לאידך מ"ד י"ל

ביאורים בעניני הפרשה על דרך ההסידות

הסדר מדרש
לעילוי נשמת
הרה"ח ר' יהודה לייב ב"ר
מרדכי אברהם ישעי'
ע"ה נפטר
מבית דין ארמון י"ע
נלב"ע י"ד ניסן התשס"ג
הנעברה

מלחמת היהודי נגד צביעות עשו

מה ראתה התורה לספר על נישואי עשו? / מיהו ה"רע הנעלם" ומיהו המלחמה נגדו? / מדוע מלחמת יעקב בעשו הייתה קצרה ביותר? / ומאיוזה טעם הנלות האחרונה ארוכה יותר מהנלויות הקודמות? הנהירות הנדרשת ביחס לרע הנעלם המסתתר בנפש האדם

כל סיפורי התורה לא נכתבו כסיפורים סתם ח"ו, אלא בכדי ללמוד מהם הוראות בעבודת השי"ת (ראה זהו ח"ג קנב, א. עיי"ש). והדברים אמורים אפילו כאשר מסופר אודות האבות הקדושים וכיצא ש"חשובים לפני המקום להאריך בהם" (רש"י בתחילת וישב).

ועל אחת כמה וכמה כשמספרת התורה אודות מעשיו של עשו, בוודאי צריך לומר שזהו רק לתועלת שילמד מהם האדם לעבודתו את קונו. שהרי בכלל קיצרה התורה ביותר בתולדות עשו ושכמותו, מפני ש"לא היו ספונים וחשובים" (שם); ואם בכל זאת נכתב איזה פרט צדדי מתולדותיהם, הרי בוודאי ובוודאי שכל תכליתו היא שיהודי ילמד מכך הוראה בעבודת ה'.

ועל פי יסוד זה, יש ליתן את הדעת על מה שסיפרה התורה בסיום פרשתנו, שלאחר שציווה יצחק את יעקב שלא לקחת אשה מבנות כנען, הלך עשו גם הוא "ויקח את מחלת בת ישמעאל... על נשיו לו לאשה".

פרט זה, אין בו תוכן חשוב לכאורה, ואינו מלמדנו על תולדות האבות הקדושים. ובוודאי שלא נכתב אלא בשביל הוראה בעבודת הבורא ית"ש, וכפי שיתבאר לקמן.

צביעותו של עשו כחזיר שפושט טלפיו לומר טהור אני

מחלת בת ישמעאל לא הייתה האשה הראשונה שלקח עשו בעקבות אביו יצחק. לעיל בפרשתנו (כו, לד) כבר מסופר כיצד בהיותו בן ארבעים שנה לקח עשו את יהודית בת בארי ואת בשמת בת אילון.

עיון ופולפול בסוגיות הפרשה

הסדר מדרש
לעילוי נשמת
הרב שמעון הלוי שוחי
בן לאה
הרפאה שלמה וקובה

בגדר מצות ישוב הארץ ויסודי איסור יציאה ממנה

יחקור אם היה שייך איסור לצאת מן הארץ קודם שכבשוה ישראל במצות התורה, ע"פ הטעמים שנאמרו על איסור זה, וע"פ דיון בגדרי קדושת הארץ ובעלות ישראל בה / יפרש גדר פסול בשר היוצא חוץ למחיצתו, ועפ"ז יבאר דברי חז"ל גבי איסור יציאת יצחק מן הארץ

אשה ובמצות אביו ואמו). אבל יל"ע איך מצינו באברהם שיצא מא"י וחזר לחרן אחרי ברית בין הבתרים ולפני שבא זמן הרעב (עיי' תוד"ה ושל שבת י: ועוד). ושמא זו אינה קושיא, די"ל כמ"ד דבשביל כבוד אביו ואמו מותר לצאת ע"מ לחזור, עיי' קידושין לא: ובמאירי, וא"כ אפשר דהכא נמי חזר לכבוד אביו (עיי' היטב פרש"י בס"פ נח). מיהו מאז שנצטוו לאח"ז ללכת שוב לארץ כנען, לכאור' פשיטא דאין מקום לכגון זה בשנית. וכן יל"ע ביעקב שיצא לראות את יוסף, שלא היה הדבר בשביל הרעב שהרי הביאו לו אוכל לא"י, ואעפ"כ יצא (ורק "היה מיצר על שנוקק לצאת לחו"ל", רש"י ויגש מו, ג; אבל לא מנע עצמו מלצאת), וכן מצינו שיעקב והשבטים לא חזרו לא"י תיכף משנגמר הרעב.

כ' הרמב"ם הל' מלכים פ"ה ה"ט "אסור לצאת מארץ ישראל לחוצה לארץ לעולם, אלא ללמוד תורה או לישא אשה.. ויחזור לארץ.. אבל לשכון בחו"ל אסור אלא אם כן חזק שם הרעב עד שנעשה שווה דינר חטיין בב' דינרים".

והנה אמר' בש"ס יומא כח: וקידושין פב. דקיימו האבות כל דיני התורה, ואפי' אכילת מצה ועוד לא באו למצרים. וא"כ מסתברא דאף איסור יציאה מא"י קיימו, אף שעדיין לא היה כיבוש ארץ כנען, דמ"מ מיום שנקרא שמה ארץ ישראל, בברית בין הבתרים, נצטרך לומר שהאבות היו נשמרים מלצאת ממנה אם לא באופן המותר. והנה היציאות בזמני הרעב לא קשיא, כנ"ל מדברי הרמב"ם דברעב גדול ליכא איסור (וכן ביעקב שיצא לשאת

קיום מצוות ברוחניות

עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרת

מצוות חקויות ותורת

מצינו שעשה אברהם אבינו את כל התורה כולה עד שלא ניתנה, שנאמר עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרתו מצוות

חקויות ותורת

(כו, ה. קידושין פב, א)

מבואר בחסידות (תורה אור יא, ד. ובכ"מ), שיש מצוות שאברהם לא יכול היה לקיים בגשמיות כפשוטו, כגון מצוות תפילין, שפרשיותיהן עוסקות ביציאת מצרים, ועדיין לא נכתבו בימי אברהם. ועכ"ל, שאברהם קיים ענינים אלו ברוחניות בלבד.

וע"פ הידוע (זח"ג נג, ב. גו"א ר"פ בראשית בשם הרד"ק) שכל עניני התורה הם הוראה ליהודי בעבודתו, צ"ל שגם באנשים כערכנו שייך ענין זה - קיום המצוות ברוחניות בלבד.

ויש לומר - בדרך הצחות:

כאשר יהודי מעורר את חבריו בענינים של תורה ומצוות: קביעות עתים לתורה, הנחת תפילין, שמירת שבת וכיוצא בזה - הרי קיום ענינים אלו בפועל ממש הוא רק על ידי המושפע, והמשפיע אינו יכול לעשות זאת במקומו; ונמצא, שקיום מצוות אלו על ידי המשפיע הוא ברוחניות בלבד.

וזהו ההוראה מעבודת האבות - שמלבד קיום המצוות שצריך כל אחד לקיים בעצמו בגשמיות, יש לו לדאוג לקיום המצוות על ידי הזולת, אף שבאופן זה אין בידו קיום מצוה בגשמיות, אלא רק ברוחניות.

חפירת הבארות ברמז לבנין ביהמ"ק

וישב יצחק ויחפור את בארות המים

יספר הכתוב ויארץ בענין הבארות בו, בא להודיע דבר העתיד, כי

באר מים חיים ירמזו לבית אלקים אשר יעש בניו של יצחק

(כו, יח. רמב"ן, כו, כ)

יש לבאר הקשר והשייכות בין בניית "בית אלקים" לחפירת בארות:

במקוואות מצינו בכללות שני סוגים: מקוה מים - הנעשה בידי אדם, ומעין - שהוא בידי שמים, ואין בו תפיסת ידי אדם (ראה בזה מקוואות פ"א. טושו"ע יו"ד סר"א).

והנה, באר מים - יש בה שני צדדים אלו גם יחד: מצד אחד - היא נעשית על ידי חפירת האדם בעבודה ויגיעה; ולאידך - נביעת המים בבאר אינה באה ע"י פעולת האדם, אלא שעל ידי עבודתו בחפירתו והסרת העפר פורצים המים הנמצאים תחת האדמה לתוך הבאר.

ושני צדדים אלו מצינו גם בהלכה: מצד אחד - "בארות העשויים בידי אדם שמים נובעים מהם, אף ע"פ שאין מימיהם יוצאין לחוץ דין מעין גמור יש לו" (ב"י יו"ד שם ד"ה כתב מהרי"ק, ש"ך שם סק"א), כי "אין בהוויית המים שום תפיסת ידי אדם, אלא שחפר בקרקע כדי לגלות המים" (שו"ת מהרי"ק סנ"ו); ומצד שני - ע"י חפירת הבאר נעשה החופר בעלים גם על המים הנובעים בה, כמ"ש "לנו המים" (פרשתנו כו, כ).

וזהו מה שנרמזה בניית בית המקדש בחפירת בארות, כי שני צדדים אלו ישנם גם בנוגע לבית המקדש ובנינו:

מצד אחד - תכליתה של מצות עשיית המשכן וביהמ"ק הוא "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" (תרומה כה, ח), היינו השראת השכינה שבהם, שבאה ממשמיא; ויחד עם זה נצטוונו "ועשו לי מקדש", שצ"ל תחלה עשיית ופעולת האדם, וגם חלות הקדושה מלמעלה באה ע"י מעשה ישראל דוקא.

לקראת שבת

ט

והנה, אודות ליקוחין אלו, פירש רש"י (עה"פ) שלא עשאם עשו אלא משום צביעותו. באמת, משך כל ארבעים שנה הי' עשו לוקח נשים בעבירה; ופתאום בהיותו בן ארבעים, השים עצמו ככשר, ואמר "אבא בן ארבעים שנה נשא אשה, אף אני כן".

והוסיף רש"י שעל כן נמשל עשו לחזיר, שנאמר (תהלים פ, יד) "יכרסמנה חזיר מיער", כי החזיר טמא לפי שאינו מעלה גרה, אבל מכיוון שיש לו סימני טהרה בפרסותיו, הנה "כשהוא שוכב, פושט טלפיו לומר ראו שאני טהור". וכך הוא גם אצל עשו ש"גוזלים וחומסים", ויחד עם זאת "מראים עצמם כשרים".

וגם בליקוחי מחלת בת ישמעאל, שוב חזר עשו ועשה מעשה צביעות:

אמנם מחלת הייתה אשה כשרה (ראה במקור הדברים), ומזרע אברהם, אך עשו לא לקחה לשם שמים. ליקוחין אלו היו רק בכדי להראות את עצמו בפני יצחק שהוא כשר, שהרי הוא לוקח אשה מזרע אברהם ולא מבנות כנען.

אילו הי' רוצה לחזור בתשובה, הי' עליו לגרש תחילה את נשותיו הראשונות, מבנות כנען, שהיו מקטרות לעבודה זרה, ורק אז לשאת את מחלת. ולפועל, לקח עשו את מחלת "על נשיו", כי הי' זה רק בכדי להציג את עצמו ככשר בפני יצחק.

וזהו שאמרה תורה "ויקח את מחלת . . על נשיו לו לאשה" - "הוסיף רשעה על רשעתו, שלא גרש את הראשונות" (רש"י עה"פ). שעצם נישואין אלו היו "רשעה" וצביעות, נוסף על ה"רשעה" והצביעות שהייתה בנישואיו הראשונים בגיל ארבעים נ"ו"רשעה" לא קאי על מחלת עצמה, כי אם על עצם הצביעות בליקחתה. וראה ביאור ה"רשעות" וה"צביעות" במעשה עשו ע"ד הפשט במקור הדברים בארוכה].

אזהרה לאדם שיילחם ברע הנעלם אשר בו

והנה, ממעשה עשו ותחבולותיו יש לו לאדם ללמוד עד כמה עליו לזהר ולהתרחק מענייני של "צביעות", שלא יהי' כעשו ומעשיו ח"ו.

כי הנה, שני מיני רע יכולים להיות באדם ח"ו:

יש רע גלוי, שאי אפשר לטעות בו, והוא מה שהאדם מכיר בפירוש במחשבותיו דיבוריו או מעשיו אשר לא טובים המה. ברע מסוג זה, האדם יודע שהוא צריך לאזור את חלציו, ולהשיב מלחמה, לנצח את יצרו ולהינצל מאותו הרע.

אך לפעמים, אין האדם מכיר ברע שבו, כי רע זה הוא נעלם ומכוסה בפנימיות נפשו, ואינו ניכר. וגם נגד רע מסוג זה צריך האדם לקדש מלחמה.

ודוגמא לשני אופני רע אלו, מצינו בהתנהגותו של עשו עם יצחק, ולעומת זאת התנהגותו עם יעקב:

עם יצחק הלך עשו באופן של צביעות ורמאות. הוא העלים את הרע שבו, והי' "צד אותו

ומרמהו בדבריו" (פרש"י בפרשתנו כה, כח), והוא רומז על עניין "רע הנעלם" שבנפש האדם.

ואילו נגד יעקב הלך עשו במלחמה גלוי, בלא לנסות להציג עצמו כצדיק. בדומה ל"רע הגלוי", שברור לאדם שהוא רע וצריך להילחם כנגדו ולנצחו.

וזהו מה שמספרת התורה בסוף פרשתנו על צביעותו של עשו במה שלקח את מחלת, בכדי להזהיר את האדם מאותו רע הנעלם, שאפשר לטעות בו שהוא טוב, אך באמת הוא רע וצריך להילחם בו ולגרשו.

מלחמת הרע הנעלם קשה מהמלחמה ברע הגלוי

מלחמתו של האדם ברע הגלוי וברע הנעלם אינה שווה:

נגד רע הגלוי בנקל יותר להילחם. כאשר האדם מתעורר ברצון שברור לו שהוא מעצת היצר, הוא מיד יודע שעליו להתגבר ולהתחזק כנגדו להכניעו.

אך כאשר מדובר ברע הנעלם, קשה הדבר שבעתיים. כי האדם אינו מכיר בכלל שהדבר הוא רע, ואדרבא היצר מסית את האדם לומר שהנהגה זו אינה רעה, אלא היא עניין של עבודת הבורא.

את הקושי המיוחד שיש במלחמה נגד הרע הנעלם, אנו מוצאים אצל יעקב אבינו. יעקב נלחם גם נגד הרע הנעלם וגם נגד הרע הגלוי, ומלחמתו נגד הרע הנעלם ארכה זמן רב ביותר.

מלחמתו של יעקב ברע הגלוי, הייתה מלחמתו בעשו שנלחם עמו בגלוי. מלחמה זו, ברע הגלוי, הייתה זמן קצר ביותר: היא החלה ביום שפגש את עשו בבואו מבית לבן, וסיום המלחמה הי' בו ביום, כמו שנאמר "וישב ביום ההוא עשו לדרכו שעירה" (וישלו ל, טז). וכל זאת, לפי שמלחמה זו הייתה כנגד רע הגלוי שבנקל יותר לנצחו.

אך מלחמה נוספת הייתה ליעקב, מול הרע הנעלם. מלחמה זו הייתה עם לבן הארמי, שהתנהג עמו תדיר באופן של גניבת דעת ורמאות, בבחינת "רע הנעלם". ולכן מצינו שנתארכה מאוד מלחמת יעקב עם לבן, והי' עוסק בה עשרים שנה. כי ברע הנעלם צריך הרבה יגיעה ומלחמה, לגלות תחילה מהו הרע, ואזי אפשר לנצחו (ראה מאמרי אדמו"ר הזקן הקצרים עמ' תנב ואילך).

רע המסתתר בטוב

והנה, ברע הנעלם יש שני אופנים, זה למטה מזה:

א. לפעמים הרע הנעלם מסתתר באופן כזה שלא ניכר שהוא רע. היצר מטה את האדם אל רצון מסוים, והאדם אינו משים אל ליבו שזהו רע. אבל מאידך, הרע אינו מציג את עצמו כטוב, אלא מסתפק במה שמסתיר שהוא רע.

ובדומה לזה הייתה הנהגתו של לבן הארמי: עם היותו צבוע ומסתיר את הרע שבו, מכל מקום לא ניסה לצייר את עצמו כצדיק וחסיד, אלא "הסתפק" במה שלא גילה הרע שבו.

ב. לעומת זאת, לפעמים היצר מציג את הרצון הרע כאילו הוא עניין של טוב וקדושה. האדם מרגיש שהוא רוצה לעשות מעשה טוב, אבל באמת זהו עניין של רע. רע זה נעלם ונחבא באופן עמוק מאוד, עד שמצליח לצייר את עצמו כטוב.

וזהו הייתה הנהגתו של עשו עם יצחק: לא די בכך שהסתיר רשעתו מפני יצחק, אלא גם הציג את עצמו כצדיק וחסיד ומדקדק במצוות יותר משאר בני אדם. ועד שבכדי להראות עצמו צדיק עמד ולקח אשה כשרה. ונמצא שהמעשה ה"טוב" הגיע מחמת רשעתו וצביעותו!

"רע הנעלם" שבדוגמת רשעתו של עשו, קשה ביותר להילחם בו. כי נחוצה עבודה גדולה מאוד רק בשביל גילוי הרע. שהרי הרצון הוא רצון שנראה טוב וקדוש, ורק בעמל רב, אפשר לגלות שזהו רע הנעלם בדרגה הנחותה וה"צבועה" ביותר.

"עתיד חזיר להיטהר"

המלחמה ב"רע הנעלם" היא עיקר העבודה והמלחמה בגלותנו זו האחרונה. וכן נתבאר בסה"ק (ראה מאמרי אדמו"ר הזקן הקצרים שם), שסיבת מה שגלויות הראשונות היו למשך זמן קצוב וידוע, ולעומת זאת גלותנו האחרונה "לא נתגלה קיצם" (יומא ט, ב), הוא משום שבדורות הראשונים הי' הרע בגלוי, והי' בנקל יותר לגבור עליו ולהיגאל מן הגלות.

אך בדורותינו אלו בגלותנו המר, הנה הרע הוא נעלם, ו"אינו ניכר הגניבת דעת הבריות, שהוא יכול לעשות עבירה . . אך בסתר, ויכוש מלעבור בגלוי . . הרע נסתר ונטמן ומכסה עצמו בעבודת ה'". ומכיוון שהמלחמה היא ברע הנעלם הנה "זהו אריכת הגלות הזה". וכפי שנזכר למעלה, שכאשר הרע הוא נעלם אורך זמן רב לגלותו ולהילחם עמו.

ועל כן נקראת גלות זו האחרונה "גלות אדום" – "ואת החזיר זה אדום" (ויקרא רבה סוף פ"ג), כי עיקר העבודה בגלות זו, הוא לגלות את הרע ש"צבוע" וטומן את עצמו ברצונות של קדושה לכאורה, ועד ש"פושט טלפיו לומר ראו שאני טהור".

והנה, נתבאר בסה"ק (ראה תורה אור פרשתנו כ, ג) שאותו "טוב" שהרע הנעלם מסתתר בו, יש לו שורש ומקור קדוש.

ועל ידי העבודה בזמן הגלות, לגלות ולהילחם עם הרע הנעלם שבבחינת עשו, הרי לעתיד לבוא יתגלה הטוב הגנוז בו. וזה סוד מה ש"עתיד חזיר להיטהר" (ראה של"ה פרשת חיי שרה. ועוד), כאשר "ועלו מושיעים להר ציון לשפוט את הר עשו והיתה לה' המלוכה" (עובדי' בסופו).